

Ystads kommun

Ledning & Utveckling

Tjänsteskrivelse

Datum Diarienummer
2016-05-24 2016/103

Handläggare:
Cornelia Englén
Telefonnummer:
0411-57 71 15
E-postadress:
cornelia.englen@ystad.se

Kulturdepartementet

Yttrande över betänkande Låt fler forma framtiden (SOU 2016:5)

Förslag till beslut

Kommunstyrelsens arbetsutskott föreslår kommunstyrelsen att yttra sig över betänkandet Låt fler forma framtiden i enlighet med aktuell tjänsteskrivelse.

Beslutsunderlag

Betänkandet Låt fler forma framtiden! SOU 2016:5

Sammanfattning av ärendet

Ystads kommun har beretts möjlighet att yttra sig över betänkandet Låt fler forma framtiden SOU (2016:5). Utredningen föreslår bland annat följande förslag.

Utredningen föreslår att ett nytt mål för demokratipolitiken antas; "en hållbar demokrati som kännetecknas av delaktighet och jämlikt inflytande". För att uppnå målet föreslår utredningen att regeringen ska vidta åtgärder inför och mellan valen som syftar till att öka den politiska jämlikheten. En ny maktutredning föreslås.

Utredningen föreslår vidare förändringar för de folkvaldas villkor bland annat genom en rätt att behålla uppdrag som fullmäktigeledamot trots flytt till annan kommun, att kommuner och landsting ska verka för en trygg och säker miljö för de förtroendevalda och en möjlighet till föräldra- eller sjukledighet för förtroendevalda.

Utredningen föreslår också att en s.k. folkmotion införs till riksdagen och till kommun- och landstingsfullmäktige. Det innebär att en enskild individ kan väcka ett förslag och om detta får stöd av en procent av de röstberättigade till riksdagen eller av de folkbokförda i en kommun eller ett landsting ska det tas upp som en motion.

Vidare finns förslag om att kommunfullmäktige regelbundet ska hålla allmänpolitiska debatter och att kommunerna ska verka för medborgarinflytande. Utredningen anser även att ungas möjligheter till inflytande behöver stärkas. Kommuner föreslås kunna genomföra en försöksverksamhet med rösträtt från 16 år i valen 2018 och 2022.

Ystads kommun är positiv till utredningen som sådan då den innehåller flera idéer och förslag kring hur demokratin kan vitaliseras och utvecklas. Det är särskilt viktigt att reflektera kring sådana frågor i en tid

när kommunmedlemmarnas engagemang delvis kanaliseras på andra sätt än genom den traditionella partikulturen, när vissa grupper i samhället är underrepresenterade i det demokratiska rummet och den snabba teknikutvecklingen medför nya möjligheter att snabbt komma till tals.

Betänkandet innehåller många olika förslag och Ystads kommun har valt att koncentrera sitt yttrande till utredningens författningsförslag.

Ärendebeskrivning

Ystads kommun är positiv till utredningen som sådan då den innehåller flera idéer och förslag kring hur demokratin kan vitaliseras och utvecklas. Det är särskilt viktigt att reflektera kring sådana frågor i en tid när kommunmedlemmarnas engagemang delvis kanaliseras på andra sätt än genom den traditionella partikulturen, när vissa grupper i samhället är underrepresenterade i det demokratiska rummet och den snabba teknikutvecklingen medför nya möjligheter att snabbt komma till tals.

Betänkandet innehåller många olika förslag och Ystads kommun har valt att koncentrera sitt yttrande till utredningens författningsförslag.

Flera av utredningens förslag innebär att ytterligare målsättningsparagrafer ska införas i kommunallagen. Ystads kommun ställer sig tveksam till ett sådant arbetssätt då målsättningsparagrafer ofta medför tolkningssvårigheter och dessutom att möjligheterna att utkräva ansvar av kommunens arbete i detta är begränsad. Flera av målsättningsparagraferna innefattar verksamhet som griper över flera plan, dvs. det handlar inte enbart om ett arbete som kommunerna ensamma ansvarar för. Målsättningsparagrafer innebär också att det uppstår en otydlighet i huruvida en kommun uppfyller de mål som anges i bestämmelsen eller inte.

Glädjande nog växer Sveriges befolkning, mycket tack vare de nya svenskarna. Men givetvis innebär det också utmaningar, till exempel hur man fångar upp de nya svenskarnas engagemang och ser till att de blir en del av och är representerade i de demokratiska rummen. Utredningen har utrett förslag som tar sikte på olika grupper, bland annat unga. Kommunen hade gärna sett att utredningen hade tagit upp förslag som tar sikte på hur vi förstärker och tar tillvara de nya svenskarnas demokratiska engagemang.

8. De förtroendevaldas villkor

8.3.5. Rätt att behålla uppdrag som fullmäktigeledamot trots flytt

Utredningens förslag: Utöka möjligheten att behålla ett uppdrag trots flytt från kommunen till att också omfatta fullmäktigeledamot. Om en förtroendevald upphör att vara valbar, ska uppdraget upphöra vid nästa fullmäktigesammanträde, om inte fullmäktige beslutar att den förtroendevalda får ha kvar sina uppdrag under återstoden av mandatperioden.

Bedömning: Kommunen tillstyrker förslaget.

Det är av största vikt för demokratins legitimitet att de förtroendevalda i en kommun återspeglar befolkningens sammansättning. Kommunen tillstyrker förslaget om en ökad möjlighet för förtroendevalda att behålla sitt uppdrag som fullmäktigeledamot trots flytt eftersom förslaget underlättar för den som vill engagera sig i den lokala politiken. Kommunen vill trots det anföra följande.

Det framgår av utredningen att fullmäktiges presidium har att göra en helhetsbedömning utifrån dels om den sökande avser att flytta tillbaka till hemkommunen efter avslutade studier, dels om den sökande har för avsikt och möjlighet att delta i fullmäktiges sammanträden, när någon ansöker om att få behålla sitt uppdrag trots flytt.

Förslaget om att sitta kvar som fullmäktigeledamot trots flytt omfattar mandatperioden. Många utbildningar sträcker sig över längre tid än en mandatperiod, vilket särskilt är fallet om en ansökan kommer in mitt under mandatperioden. Frågan är då vilken verkan en möjlighet att sitta kvar som ledamot under mandatperioden får för den enskilde om den ändå förlorar sin plats vid nästa val. Därför bör man överväga att begränsa möjligheten att behålla sitt uppdrag som fullmäktigeledamot vid flytt på ett sådant sätt att den endast gäller om avsikten är att komma tillbaka innan mandatperiodens slut.

8.3.7 Kommuner och landsting ska verka för en trygg och säker miljö för de förtroendevalda

Utredningens förslag: Kommunallagen ska innehålla en bestämmelse om att kommuner ska verka för att förtroendevalda ska kunna fullgöra sina uppdrag under trygga och säkra former.

Bedömning: Kommunen anser att frågan om förtroendevaldas trygghet och säkerhet är av stor vikt men kommunen ställer sig tveksam till utredningens förslag att införa en målsättningsparagraf i kommunallagen.

En förutsättning för att engagera fler i de demokratiska rummen är att det ska vara tryggt och säkert att uttrycka sin åsikt. Rädslan för hot eller trakasserier ska inte heller få påverka vad man uttrycker. Eftersom de förtroendevalda inte formellt är anställda av kommunen omfattas de inte av arbetsmiljölagen. Kommunerna ska dock självklart ändå ta ett stort ansvar i den här frågan – vilket också görs i stor utsträckning – men frågan är vidare än så och begränsas inte av kommungränsen. Den kan inte heller ses som en isolerad fråga kopplad till en policy eller en säkerhetsansvarig. Istället handlar det i stor utsträckning om ett förebyggande arbete och att förtroendevalda befinner sig i ständig dialog med väljarna. Kommunerna behöver nationellt stöd i hur man kan arbeta med frågorna, till exempel från Arbetsmiljöverket och Polisen som redan har stor kunskap på området. Precis som utredningen uttrycker måste det handla om en samverkan mellan till exempel Polisen, kommunerna och de politiska partierna.

Sammanfattningsvis är kommunen positiv till att denna mycket viktiga fråga har behandlats av utredningen men ställer sig tveksam till att förslaget har mynnat ut i en målsättningsparagraf i kommunallagen. Istället skulle man till exempel kunna utreda möjligheten att kommunens ansvar för de förtroendevaldas arbetsmiljö delvis kan arbetas in i eller omfattas av den arbetsmiljölagstiftning som redan tillämpas av kommunerna i rollen som arbetsgivare.

8.5.2 Förtroendevaldas möjlighet att vara föräldra- eller sjuklediga

Utredningens förslag: Fullmäktige får besluta att en förtroendevald som fullgör sitt uppdrag på heltid eller betydande del av heltid ska få vara ledig från sitt uppdrag under en tidsbegränsad period, dock högst ett år, för att vara föräldraledig. Detsamma gäller sådan förtroendevald som på grund av sjukdom har nedsatt arbetsförmåga. Fullmäktige ska om ledighet beviljas besluta om hur lång tid ledigheten ska pågå och om arvode, pension och ekonomiska förmåner ska utgå under ledigheten. Fullmäktige får utse en ersättare i nämnder och styrelse för den ledige under ledighetsperioden.

Bedömning: Kommunen tillstyrker förslaget.

Det är av största vikt för demokratins legitimitet att de förtroendevalda i en kommun återspeglar befolkningens sammansättning. Kommunen tillstyrker förslaget om möjligheten att som förtroendevald

under en begränsad tid vara föräldra- eller sjukledig samt att fullmäktige ska kunna utse en ersättare under den här perioden eftersom förslaget underlättar för den som vill engagera sig i den lokala politiken. Kommunen vill trots det anföra följande.

Kommunen anser inte att det är rimligt att möjligheten till föräldra- respektive sjukledighet begränsas till ett år eftersom det framgår av lag att den enskilde kan vara såväl föräldraledig som sjukskriven under en längre period än så. Dessutom framgår att fullmäktige under den här perioden ska kunna utse en ersättare vilket torde innebära att tidsbegränsningen inte är nödvändig.

Det ska vara tillräckligt att den förtroendevalde kommer in med ett underlag som visar att den enskilde är antingen föräldra- eller sjukledig för att inte fullmäktige ska hamna i en bedömningssituation om en ansökan ska beviljas eller inte. Den enskilde ska av integritetsskäl inte behöva uppge sjukdomsskäl.

9 Den lokala politikens organisering

9.3.4 Fullmäktige bör regelbundet arrangera allmänpolitiska debatter

Utredningens förslag: Fullmäktige ska kunna hålla debatter utan samband med annan handläggning. Fullmäktigepresidiet kan fatta beslut om att kalla till debatt samt om vilket eller vilka ämnen som debatten ska omfatta.

Bedömning: Kommunen ställer sig tveksam till förslaget av de skäl som framgår nedan.

Kommunen är positiv till förslaget om att kommunfullmäktiges sammanträden i större utsträckning bör användas som ett forum för att skapa ett engagemang hos allmänheten. Ett sätt att göra det på, är så som utredaren föreslår, att hålla allmänpolitiska debatter en eller ett par gånger per år, eventuellt med särskilda teman. Som utredaren tar upp är det en god idé att till sådana debatter bjuda in olika grupper som mer sällan kommer i kontakt med politiker. Möjligheten att anordna den här typen av debatter existerar redan och därför anser kommunen att det inte finns ett behov av att ytterligare förtydliga detta.

11 Medborgardialog och samråd i kommuner och landsting

11.5.1 Medlemmarna ska ha förutsättningar att delta

Utredningens förslag: Fullmäktige ska verka för att medlemmarna i kommunen har förutsättningar att delta och framföra sina synpunkter inför beslut.

Bedömning: Kommunen ställer sig tveksam till förslaget av de skäl som framgår nedan.

Utredningen föreslår en bestämmelse som tar sikte på att kommuninvånarna ska få möjlighet att delta i och framföra sina synpunkter inför olika beslut. Det handlar således om ett sätt att förankra beslut. Förslaget innebär ytterligare en målsättningsparagraf och medför alltså inte några direkta skyldigheter för kommunerna. Kommunen anser att medborgarinflytandet är en förutsättning för den lokala demokratis legitimitet och grunden för det kommunala självstyret. Kommunerna måste därför ständigt arbeta för att medlemmarna har förutsättningar för att påverka inriktningen på politiken och att delta i politiska beslutsprocesser. Kommunens medvetande om vikten av medborgarinflytande är också högt. Kommunen ställer sig därför frågande till om den här typen av målsättningsparagraf får någon praktisk verkan.

12 Det förstärka folkinitiativet

12.7.1 Underlätta insamlingen av namnunderskrifter

Utredningens förslag: Det ska inte vara nödvändigt för initiativtagare att uppvisa egenhändiga namnteckningar. Det ska vara möjligt att samla in underskrifter via internet.

Bedömning: Kommunen tillstyrker förslaget.

13 Medborgarförslag och folkmotion

13.5.1 Folkmotion ersätter medborgarförslag

Utredningens förslag: Folkmotion ersätter medborgarförslag och bestämmelserna om medborgarförslag ska upphävas. En möjlighet att väcka ett ärende i fullmäktige genom en folkmotion ska införas. Ärende i fullmäktige får väckas om en folkmotion får stöd av minst en procent av de folkbokförda i kommunen den sista december året före det år som folkmotionen lämnas in. Möjligheten att stödja en folkmotion ska ges i sex månader.

Bedömning: Kommunen tillstyrker förslaget om att bestämmelserna om medborgarförslag upphävs. Kommunen ställer sig tveksam till förslaget om folkmotion av de skäl som framgår nedan.

När det gäller medborgarförslag är det demokratiska genomslaget lågt i förhållande till arbetsinsatsen för kommunen. Kommunen tillstyrker därför förslaget om att bestämmelserna om medborgarförslag upphävs.

Sverige har valt en modell med representativ demokrati. Med de fördelar och nackdelar som kommer till ett sådant system. Istället för att utveckla ett parallellt system med möjligheter för invånare att på olika sätt få en direktfil in i kommunens beslutsfattande är det bättre att i största möjliga utsträckning arbeta med och utveckla den representativa demokratin. Det vill säga att det i stor utsträckning måste vila på de förtroendevalda att förankra de politiska förslagen och se till att kommunmedlemmarna har möjlighet att påverka dessa.

Idag har enskilda förtroendevalda initiativ- och förslagsrätt såväl i nämnderna som kommunfullmäktige. En enskild ledamot i fullmäktige kan motionera, interpellera och ställa enkla frågor. Det står envar fritt att ta kontakt med en politiker för att på den vägen få sin frågeställning uppmärksammas. Det står också envar fritt att engagera sig politiskt och på så sätt påverka utvecklingen i kommunen. Kommunen har också en omfattande serviceskyldighet enligt förvaltningslagen att svara på allmänhetens frågor.

Utredningen beskriver vidare hur de politiska partierna har svårigheter att engagera nya medlemmar. Fler inslag av direkt demokrati riskerar att ytterligare försvaga partiernas möjligheter att engagera fler.

På valdagen är alla röster lika mycket värda. En ytterligare konsekvens med fler inslag av direkt demokrati är att valedeln på valdagen tenderar att bli mindre värd. Kommunens uppfattning är att ytterligare inslag av direkt demokrati riskerar att fragmentisera den lokala debatten vilket kan leda till att helheten blir lidande till förmån för enskildas särintressen. Mot den här bakgrunden ställer sig kommunen tveksam till förslaget om folkmotion.

14 Ungas delaktighet och inflytande

14.8.1. Försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder

Utredningens förslag: En försöksverksamhet med sänkt rösträttsålder till 16 år genomförs vid val till kommunfullmäktige 2018 och 2022. Försöksverksamheten ska genomföras i kommuner efter ansökan till regeringen och beslut i fullmäktige väljer att ingå i försöksverksamheten. Försöksverksamheten ska följas upp och utvärderas av regeringen efter valet 2022 i särskild ordning. Försöksverksamhetens framgång ska bedömas efter valdeltagandets nivå, dess förmåga att engagera unga till att ta förtroendevalda uppdrag i kommunen och andra relevanta demokratieffekter.

Bedömning: Kommun ställer sig tveksam till förslaget av de skäl som framgår nedan.

Vi bygger framtiden för våra unga. Därför är det en förutsättning att fånga upp ungas samhällsengagemang på ett tidigt stadium och även se till att engagemanget bemöts och att åsikterna fångas upp. I Sverige har vi dock en modell som innebär att man vid 18 års ålder blir myndig och att med det följer såväl flera rättigheter som skyldigheter. En följd är att man får rösträtt i allmänna val. Kommunen anser att det är av fortsatt vikt att rätten att rösta följer den ålder då man blir myndig och att ingen skillnad görs i den delen beroende på om valet avser riksdag, kommun eller landsting. Kommunen är därför tveksam till ett försök med sänkt rösträttsålder.

Kommunkansliet

Cornelia Englén
Kommunjurist

Beslut skickas till:

Kulturdepartementet